

N:o 39.

Ank. till Riksd. kansli den 28 mars 1889, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

Till lagutskottets handläggning har Andra Kammaren hänvisat tre inom nämnda kammare väckta motioner, i hvilka föreslås ändrade bestämmelser rörande den kommunala rösträtten på landet. Motionerna hafva afgifvits af herr *L. Pålsson* i Hemmesdynge, n:o 7, herr *O. Andersson* i Lyckorna, n:o 36, och herr *L. P. Larsson* i Berga, n:o 170. I dessa motioner framställas följande förslag:

af herr *L. Pålsson*:

att Riksdagen ville besluta en sådan ändring af § 22 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att denna paragraf får följande förändrade lydelse:

§ 22. Val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar. Hvarje röstegande tillkommer en röst. Mellan lika röstetal skiljer lotten;

af herr *O. Andersson*:

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet § 11, att hvarje röst-

Bih. till Riksd. Prot. 1889. 7 Saml. 21 Häft.

egande må tillkomma en röst; dock att vid beslut om utgifter röstvärdet må beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal med iakttagande af den begränsning, att ingen må utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarar en tjugonedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden;

samt af herr *L. P. Larsson*:

att Riksdagen ville besluta, att 11 § kongl. förordningen den 21 mars 1862 angående kommunalstyrelse på landet skall hafva följande ändrade lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Frågan om ändrade bestämmelser rörande den kommunala rösträtten på landet i syfte att förekomma, att en eller ett fåtal personer må kunna utöfva en kommuns beslutanderätt, har, som bekant, vid många föregående tillfällen varit föremål för handläggning af lagutskottet och pröfning af Riksdagen. Lagutskottet anser sig därför kunna, likasom åren 1886 och 1887, i detta ämne hänvisa till följande, år 1885 af utskottet afgifna utlåtande (n:o 26):

»I den föreliggande frågan hyser utskottet fortfarande samma åsikter, som äro uttalade i dess utlåtanden n:o 22 vid 1881 års riksdag, n:o 52 vid 1882 års riksdag samt n:o 28 vid 1884 års riksdag.

Utskottet erinrade då, hurusom kommunallagarnes ändamål, enligt deras eget uttalande, vore, att kommuns medlemmar skulle ega att sjelfva efter de uti dessa lagar lemnade närmare bestämmelser vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, men hurusom, på det att denna till grund för hela kommunallagstiftningen liggande tanke måtte i alla landtkommuner också blifva en verklighet, förändrade bestämmelser rörande röstvärdet emellertid vore erforderliga.

Beträffande röstvärdet innehölle förordningen om kommunalstyrelse på landet för det närvarande endast den regel, att röstvärdet beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal. Huru enkel och naturlig den sålunda

gifna regeln än syntes, verkade den dock på olika orter efter olika förhållanden helt olika och icke alltid på det mest nöjaktiga sätt. Så innehade enligt statistiska centralbyråns berättelser rörande den kommunala rösträtten år 1871*) uti 54 af rikets 2,354 landtkommuner en röstegande öfver hälften af hela fyrktalet, högsta fyrktalet på en person utgjorde uti 360 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, uti 1,026 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, allt af hela fyrktalet; och hvad beträffade antalet personer, som innehade visst fyrktal öfver $\frac{1}{10}$ af kommunens, innehade 54 öfver hälften, 378 öfver $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$, 1,697 öfver $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{4}$, om hvilka förhållanden närmare upplysningar kunde inhemtas af den tabell, som funnes bifogad lagutskottets utlåtande n:o 35 vid 1878 års riksdag. Förhållandena torde under tiden sedan dess icke, åtminstone proportionsvis mellan olika grupper af röstegande, hafva undergått någon väsentlig förändring.

Det vore uppenbart, att någon kommunal sjelfstyrelse icke alls förefunnes inom de 54 kommuner, hvarest en enda person ensam kunde utöfva kommunens beslutanderätt, d. v. s. efter behag, blott laga former iakttoges, beskatta öfriga kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag. Att i en stor mängd andra kommuner sjelfstyrelsen vore i större eller mindre grad kringskuren, visade de anförda statistiska uppgifterna.

Man borde ock kunna antaga, att, derest, vid utarbetandet af 1862 års kommunalförordning för landet, de statistiska uppgifter rörande förhållandena i landtkommunerna, en senare tid lemnat, funnits att tillgå, någon begränsning uppåt uti rösträtten ock blifvit stadgad. Att upphäfva en kommunalmedlems obegränsade rätt att för alla öfriga medlemmar af kommunen ensam besluta vore endast en gärd af rättvisa samt ett vilkor för tillämpningen af begreppet kommunal sjelfstyrelse; och för en lindrig begränsning af de högsta röstetalen äfven i öfrigt syntes billighetsskäl tala. Hvad beträffade siffran för det relativa röstmaximum, som lämpligen borde bestämmas, syntes af de tabeller, som blifvit af särskilda ledamöter inom utskottet utarbetade och utlåtandet bifogade, framgå, att genom bestämmande af detta maximum till en tiondedel af kommunens hela röstetal de öfverklagade missförhållandena kunde i allmänhet afhjelpas. För de kommuner, hvarest detta maximum icke skulle upphäfva en enda röstegandes samtliga öfriga röstegandes samfälda röstetal öfvervägande rösträtt, hade ansetts nödigt föreslå det

*) Några färskare statistiska uppgifter i ämnet föreligga icke.

tillägg, att ingen finge i något fall utöfva rösträtt för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkomme öfriga röstegande.

De skäl, på hvilka utskottet sålunda förut grundat sitt tillstyrkande af en begränsning i den kommunala rösträtten på landet, synas utskottet fortfarande ega giltighet. Utskottet vill nu ytterligare, i likhet med hvad utskottet gjorde vid 1882 och 1884 års riksdagar, erinra, att, då ledamöter i bevillningsberedningarne och i taxeringsnämnderna omedelbart, samt ledamöter i pröfningsnämnderna medelbart, utses å kommunalstämma, i sådana kommuner, der beslutanderätten utöfvas af en enda eller några få personer, dessa kunna erhålla ett i utskottets tanke obehörigt inflytande äfven å beskattningen. Vidare torde i allmänhet de olägenheter, till hvilkas afhjelpande den nämnda begränsningen i rösträtten ansetts nödig, på senaste åren hafva oftare än förut framträtt, i det att nu mera flerstädes å landsbygden bildas stora bolag för industrial rörelse, hvarigenom det lätteligen kan inträffa, att en enda person inom kommunen kan, såsom representant för bolaget, erhålla ett röstetal, hvars storlek tillåter honom att blifva den allena beslutande i kommunens angelägenheter eller åtminstone derå utöfva ett allt för stort inflytande.

Såsom en omständighet, hvilken i viss mån tjänar till stöd för utskottets mening, vill utskottet meddela, att uti *Finland*, hvars samhällsförhållanden i flera afseenden, och särskildt rörande kommunalväsendet, ega likhet med dem, som förekomma i vårt land, på grund af förordningen angående kommunalförvaltningen på landet den 6 februari 1865, ett relativt maximum af en sjettedel af de vid stämman närvarandes sammanlagda röstbelopp är stadgadt i fråga om rösträtts utöfvande vare sig för egen del eller å annans vägnar.»

De skäl, hvilka i ofvan intagna utlåtande anförts för en ändring i nu gällande bestämmelser, anser utskottet fortfarande ega giltighet; och får utskottet, som icke funnit anledning att förordna herrar L. Pålssons och O. Anderssons motioner i hvad de afvika från utskottets tillförene uttalade åsigter i ämnet, hemställa,

att Riksdagen ville, i anledning af nu ifrågasvarande motioner, för sin del antaga följande

Förordning

angående ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Häri genom förordnas att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i förordningen den 26 oktober 1888, skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. *Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.*

Stockholm den 28 mars 1889.

På lagutskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservationer:

af herrar *Bergström, Huss, Fröberg, G. Andersson, J. Pehrsson* och *Kerfstedt*, hvilka ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionerna på följande af nästlidne Riksdags lagutskott i dess utlåtande n:o 43, i anledning af en utaf herr L. P. Larsson i Berga väckt motion, anförda skäl:

»Herr L. P. Larsson upptager i sin motion den ofta behandlade frågan om ändring i de allmänna grunderna för den kommunala rösträtten på landet. Han föreslår nemligen, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet § 11, att röstvärdet skall beräknas sålunda, att hvarje röstegande må tillkomma *en* röst; dock att vid beslut om utgifter röstvärdet må beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal med iakttagande af den begränsning, att ingen må utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarar en tjugonedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden.

Den grundsats, hvilken motionären sålunda anser böra uppställas såsom regel, eller att utan afseende å fyrktalet endast *en* röst borde tillkomma hvarje röstegande, skulle tydligen äfven med det af motionären förordade undantag medföra en ytterst genomgripande och till sina följder knappast beräknelig omhvälfning af den kommunala sjelfstyrelsen. Den skulle nemligen i väsentlig mån lägga denna styrelse i händerna på samhällsklasser, hvilka nu endast i ringa mån utöfva något inflytande på densamma och om hvilka man för närvarande svårigen kan antaga, att de skola ega tillräckliga insigter och tillräckligt intresse för allmänna angelägenheter för att kunna till kommunernas båtnad utöfva en sådan magt. Då den ifrågavarande grundsatsen skulle tillämpas vid val, således äfven vid val af landstingsmän och valmän för utseende af sådana, komme den att utöfva en betydande inverkan på valen af Första Kammarens ledamöter. Lagutskottet anser följaktligen motionärens förslag i denna del icke böra bifallas.

Motionären har emellertid tagit hänsyn till de bestående förhållandena i så måtto, att han ej velat tillämpa den föreslagna allmänna grundsatsen vid beslut om utgifter. Vid fattandet af sådana beslut skulle nemligen enligt motionärens förslag röstvärdet beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal med iakttagande af den inskränkning, att ingen finge utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarade en tjugonedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden.

Förslag om en dylik inskränkning i den rösträtt, som tillkommer de högst beskattade inom en kommun, hafva såsom bekant ofta blifvit framställda och jemväl vunnit Andra Kammarens godkännande. Den bråkdelen af kommunens hela röstetal, som högst skulle få tillkomma en röstegande, har föreslagits än till en femtedel, än till en tiondedel, än, såsom i den nu föreliggande motionen, till en tjugonedel. Denna mångfald af olika förslag synes gifva stöd åt den åsigt, att fastställandet af en dylik inskränkning icke kan fotas på någon allmängiltig rätts-

grund, utan ytterst måste öfverlemnas åt ett visst godtycke. Den nu gällande kommunala rösträtten stödjer sig deremot på den bestämda och ingalunda förkastliga grundsats, att i samma mån en kommunalmedlem bidrager till utgifterna för kommunens ändamål, i samma mån bör han ock vara berättigad att utöfva inflytande på ledningen af kommunens angelägenheter.

Anledningen till de upprepade förslagen i ämnet har af förslagsställarne i allmänhet angifvits vara den, att i ett antal kommuner en enda person eger så stort röstetal, att han ensam kan utöfva kommunens beslutanderätt, och att i andra kommuner två eller ett fåtal personer, om de äro ense, kunna på samma sätt öfverrösta samtliga öfrige kommunalmedlemmar. Under sådana förhållanden kunde man ej anse, att någon verklig sjelfstyrelse funnes för dessa kommuner. Ser man saken uteslutande ur denna synpunkt, kan man emellertid mot hvarje sådant förslag anmärka, att magten genom den ifrågasatta inskränkingen i de högst beskattades rösträtt endast skulle öfverflyttas till ett — visserligen något större — antal jemförelsevis högt beskattade, men att det lägre beskattade flertalet af kommunens medlemmar lika litet som nu skulle kunna genom sin rösträtt inverka på kommunens sjelfstyrelse.

Det är i alla händelser endast inom ett jemförelsevis ringa antal kommuner, der en enda eller några få personer gemensamt ega ett öfvervägande röstetal. Inom sådana kommuner skulle det i många fall vara mycket obilligt, om dessa personer, hvilka i en öfvervägande grad måste bära de för kommunala ändamål pålagda afgifter, skulle mot sin vilja kunna åläggas sådana. Då man tillika tager i betraktande, att desse högst beskattade vanligen äro egare af stora gods eller innehafvare af stora industriella anläggningar och sålunda hafva sitt enskilda intresse på ett mera varaktigt sätt förbundet med kommunens gemensamma intressen, synes man kunna antaga, att misstag och öfvergrepp långt mindre äro att befara från desses sida än från en mera vexlande majoritet af lägre beskattade.

Det bör ock här anmärkas, att det sätt, hvarpå en sådan öfvervägande rösträtt hittills blifvit inom vårt land utöfvad, icke i allmänhet gifvit skälig anledning till klagomål. Detta bestyrkes bäst deraf, att vid de tillfällen, då frågan om den kommunala rösträtten varit å bane, anhängarne af de framställda förslagen inskränkt sig till att framhålla *möjligheten* af missbruk under nuvarande förhållanden, men sjelfve medgifvit, att sådana i allmänhet icke förekommit.

Slutligen vill utskottet — ehuru den nu föreliggande motionen icke omedelbart dertill föranleder — erinra, att äfven en sådan, mindre genomgripande ändring i den kommunala rösträtten, som motionären föreslagit i fråga om beslut rörande utgifter, skulle, om den tillämpades vid val, medföra en icke oväsentlig rubbning af grunderna för Första Kammarens sammansättning, en rubbning, hvilken utskottet för sin del icke finner önskvärd.»

Herrar *Liljesköld, Lundin* och *von Baumgarten* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
